

## Koksnes iekrāsojumi, trupe un kukaiņu izraisītie bojājumi

Biežs defekts ir koksnes viendabīgās krāsa izmaiņas. Krāsa var mainīties kokam augot, to transportējot un uzglabājot. Iekrāsojumi var rasties sēņu, baktēriju vai ķīmiskas iedarbības dēļ, turklāt var mainīties ne tikai krāsa, bet ar laiku arī mehāniskā stiprība. Ķīmiskie iekrāsojumi parasti rodas, gaisam reaģējot ar koksnes vielvielām.

Par koksnes trupi sauc tās anatomisko elementu sagrūšanu sēņu un baktēriju iedarbībā. Trupe var skart gan augošu, gan nocirstu koksni tā glabāšanas vai transportēšanas laikā. Trupes sēnes sporas izplatās ar vēju un ūdeni. Ja ir pietiekams mitruma daudzums un gaisa temperatūra, sporas, nokļūstot stumbra ievainojumos vai plaisās, sāk attīstīties.

Sēņu iedarbība var būt divējāda - vienā gadījumā tās tikai izmaina krāsu - tā sauktās koksni iekrāsojošās sēnes, citā gadījumā tiek izmainīta un noārdīta koksnes struktūra. Šādas izmaiņas sauc par koka trupēšanu, bet sēnes, kas to izraisa, - par koksni noārdošajām sēnēm.

Atkarībā no novietojuma koksne izšķīr sakņu, stumbra, galotnes, kodola un aplievas trupi.

Bieži ir sastopami aplievas iekrāsojumi, ko izraisa koksni iekrāsojošā sēne. Šāds bojājums sastopams visām koku sugām, bet visbiežāk skuju koki. Pēc krāsu izšķīr zilējumu - pelēcīgas joslas ar zilganzaļiem traipiem - un pelējumu - koksnes virsējo slāņu iekrāsojumu. Krāsojums var būt zils, zaļš, melns, rozā atkarībā no pelējumu izraisošo sēņu sporu krāsas. Var gadīties, ka koksne iekrāsojusies brūnā krāsā - tā sauktais brūnējums, ko izraisa šūnu, kas nodrošina ūdens iztvaikošanu, aizsprostošanās. Pēc tam aplievas dzīvās šūnas atmirst un oksidējoties iegūst brūno nokrāsu.

Aplievas krāsojumi neietekmē koksnes mehānisko stiprību, bet bojā izskatu. Aplievas iekrāsojuma sēnes var noārdīt līmētos savienojumus un laku pārklājumus.

Aplievas trupe ir nenormāls aplievas daļas iekrāsojums, ko izraisa koksni ārdošās sēnes. Visbiežāk tā novērojama nepareizi glabātiem balķiem un zāgmatēriāliem. Izšķīr cieta un mīksto trupi. Cietā aplievas trupe samazina koksnes stiprību spiedē šķiedru virzienā, statiskajā liecē un palielina ūdens caur-

Ozols ir vērtīgākais koks Latvijā. Tā kodols ir liels un krasi norobežots no aplievas. Dēļi labi saskatāmas zaru vietas un serdes plaisas.



Teksts: Rūta Kalna

# Koksnes aizsardzības paņēmieni

Lai gan koks ir viens no labākajiem celtniecības materiāliem, to jau kopš nociršanas apdraud daudzi vides faktori - mitrums, tempe-

ratūras svārstības, saules stari un kaitēkļi. Vienīgā iespēja koksni saglabāt ir izvēlēties piemērotus aizsardzības līdzekļus.